

Säkerhet för vem?

En idé och argumentationsanalys av Svensk
krigsmaterielexport

Abstract

The controversy of the Swedish arms trade is expressed in the Swedish parliament as well as in the media. With the increase in arms trade profits, Sweden is in 2011 the country with the highest rate of arms trade per capita in the world.

The core of the debate is the conflict between national security interests, and human rights. Guidelines prohibit arms exports to countries in battle, in spite of this arms exports are being approved to countries involved in military conflicts. Cases which are evaluated, initially seems to challenge the guidelines. Statements from government representatives are analyzed to find justifications for approving arms trade. The purpose of the analysis is not to underpin the critique but the argumentation for justifying arms trade.

Applied theories are realism and liberalism; the traditional theories within the field of international relations are applied to get a deeper dimension from the statements in the analysis. Tracing ideas in political statements helps to uncover different motives for arms trade. Translating the abstract theories into world views, principal believes and casual believes, provides us with a tool to systematically examine the empirical statements. The analysis uncovers the complexity of foreign policy and how it connects to arms trade. The changed world view after the cold war encouraged international cooperation in a liberal understanding. However, national security interests are highly prioritized matters and must be considered, which translates to a realistic perspective. The main indicators for approving exports are because of the superior interests of national security.

Nyckelord: arms trade, Sweden, liberalism, realism, security
Antal ord: 9836

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte & frågeställning	2
1.1.1	Forskningsproblem.....	2
1.1.2	Avgränsning.....	3
1.1.3	Material.....	3
1.1.4	Reliabilitet & validitet	4
1.2	Metod.....	4
2	Teoretiskt ramverk	6
2.1	Realismen.....	7
2.1.1	Operationalisering - Realism	8
2.2	Liberalismen	9
2.2.1	Operationalisering - Liberalism	10
3	Bakgrund	11
3.1	Riktlinjer för export av krigsmateriel.....	12
3.2	Inspektionen för strategiska produkter (ISP)	13
3.3	Svensk export av krigsmateriel	14
4	Analys	15
4.1	Världsuppfattning.....	15
4.2	Principiella övertygelser.....	17
4.3	Kausala övertygelser	21
4.4	En blocköverskridande utrikespolitik.....	23
4.5	Det som inte sägs.....	24
5	Sammanfattning & slutsats	26
5.1	Sammanfattning	26
5.2	Slutsats	27
6	Referenser	29

1 Inledning

Protester i Tunisien december 2010, markerade startskottet för den arabiska våren, kort därefter uppstod en serie protester i Egypten, Libyen, Bahrain, Jordanien, Marocko, Jemen och Syrien (Hollis, 2012: 1). Sverige välkomnade chansen för dessa länder att skapa ett demokratiskt styrelseskick. Parallellt med händelserna uppmärksammades den svenska vapenexport som utfärdats till både Egypten och Tunisien. Kritiker menade att svenska vapen hjälpte till att beväpna förtryckande regimer.

Sverige säljer idag flest vapen i världen, räknat per capita. Ramverket för utförelse av krigsmateriel är restriktivt, men finns det ingen lag i Sverige som förbjuder export av vapen till diktaturer. Däremot förelägger ramverket att export inte bör godkännas till länder som kränker mot de mänskliga rättigheterna och/eller till länder som befinner sig i väpnad strid (Regeringens skrivelse 2010/11:86-87). Under 2011 nådde man en blocköverskridande överenskommelse att se över ett införande av ett demokratikriterium till de svenska riktlinjerna (Sveriges Radio, 2012).

Utrikespolitiska beslut är ofta mångfacetterade och påverkas av flera olika faktorer; inrikes faktorer, utrikes faktorer, psykologiska faktorer samt omständigheterna kring beslutsfattandet (Mintz & DeRouen, 2010: 4). Debatten kring exporten av svenska vapen bottenar i konflikten mellan nationell säkerhet och respekten för de mänskliga rättigheterna. Det uppstår med andra ord en konflikt mellan olika utrikespolitiska intressen. Utrikespolitik är den politiken som en stat för utanför nationens ramar, och är även ett medel för att uppnå nationens intressen. Utrikespolitiken kan förenklat delas upp efter tre olika målsättningar: säkerhet, välfärd och ideologi (Gustavsson, 2006: 259). Då vapenexport är en del av de säkerhetspolitiska målsättningarna. Vapenexporten lutar generellt åt en militärt statscentrerad traditionell bild på säkerhet (Peoples & Vaughan-Williams, 2010:5). Respekten för de mänskliga rättigheterna är även en viktigt utrikespolitisk målsättning och tycks i enskilda fall konkurrera mot nationens säkerhetsintressen. Kritiker menar att man tänjer på reglerna för vapenexport och godkänner export till länder som inte är utgjors till lämpliga kandidater. Vi ska i den här uppsatsen analysera hur Sveriges beslutsfattare motiverar exporten av krigsmateriel till länder som till synes verkar bryta mot de svenska riktlinjerna för vapenexport.

1.1 Syfte & frågeställning

Syftet med uppsatsen är att lyfta fram kärnan i problematiken för debatten om svensk export av krigsmateriel. Det är främst deklarerad politik och argumentation från regeringens representanter som analyseras. I enstaka fall kommer även uttalanden från andra aktörer att analyseras, med förutsättningen att de har en stark förankring till vapenexportpolitiken. Ett exempel på en sådan aktör är generaldirektören för Inspektionen för strategiska produkter (ISP).

Med hjälp av teoretiska verktyg kan argumentens betydelse förtydligas och konkretiseras. Den genomgående frågan är hur svenska politiker rättfärdigar vapenexport, samt hur argumenten går att spåra tillbaka till en traditionell syn på utrikespolitik? Ambitionen är att systematiskt analysera på vilka grunder Sverige bedriver vapenexport, samt att identifiera den idémässiga karaktären på uttalandena. De teoretiska verktygen kan bidra till att ge en tydligare underliggande tolkning av debatten. Fokus ligger på stater som till synes verkar strida mot riktlinjerna, jag kallar dem tveksamma fall. Eftersom materialet utgörs från både röd och blå regering är det även intressant att vara uppmärksam på om det förkommit viktiga förändringar i vapenexportpolitiken i och med regeringsskifte. Frågeställningen är följande:

- *Hur motiverar svenska beslutsfattare export av krigsmateriel till fall som verkar strida mot riktlinjerna?*

1.1.1 Forskningsproblem

Problemet har en klar förankring i samhällsdebatten, då kritiker anser att Sverige bedriver oetisk vapenexport. Det reflekterar den mångfacetterade problematiken som förkommer inför utrikespolitiska beslut. Problemet belyser konflikten mellan nationell säkerhet och värnandet om mänskliga rättigheter utanför det egna territoriet.

Liberalismen och realismen är traditionella teorier inom internationella relationer och används för att analysera de politiska uttalandena. Det som är karaktäriserande för uppsatsen är operationaliseringen av teorierna vilket är inspirerat av Judith Goldsteins och Robert Keohanes; världsuppfattning, principiella övertygelser och kausala övertygelser. Tidigare forskning utförd av Douglas Brommesson i *"från Hanoi till Bryssel"*, används även de tre dimensionerna för att analysera svensk utrikespolitik mellan 1969-1996. Genom att applicera ett liknande tillvägagångssätt på en specifik utrikespolitiskfråga (vapenexport), är förhoppningen att förstärka metodens användbarhet.

1.1.2 Avgränsning

Det är endast Sveriges vapenexport som behandlas i uppsatsen, det är ett intressant fall att studera eftersom landet har en stor vapenexport i proportion till dess befolkning. Dessutom är Sverige ett demokratiskt land som aktivt verkar för värnandet av mänskliga rättigheter. Det kan anses vara motsägande att ett fredligt land har en sådan stor vapenexport.

Enskilda debatter kommer att granskas närmare, fall som primärt berör export till ett land som bryter mot de mänskliga rättigheterna, och eller befinner sig i väpnad konflikt. I uppsatsen granskas uttalanden angående export till USA och Saudiarabien mer ingående. Vad båda länderna har gemensamt är huruvida de är lämpliga som mottagarländer i förhållande till de svenska riktlinjerna och de utrikespolitiska målsättningarna. Även fast debatterna kommer cirkulera utifrån specifika fall är det viktigt att poängtera att tanken inte är att utföra en fallstudie på USA och Saudiarabien utan analysera argumenten givet en viss situation.

Praktiska begränsningar är en nödvändighet, och den valda tidsperioden i studien ligger mellan år 1995-2011. Svensk krigsmaterielexport förändrades efter kalla krigets slut, parallellt med förändringen av svensk utrikespolitik, därför har jag valt att göra en tidsbegränsning från Sveriges inträde i EU till 2011. Tre viktiga händelser inträffade under den aktuella tidsperioden som kan ha haft inverkan på vapenexportpolitiken i Sverige; som nämnts svenskt EU inträde, terrordåden den elfte september samt svenskt regeringsskifte från röd till blå regering år 2006.

I de politiska uttalandena görs det många empiriska påståenden, det är viktiga aspekter att ta hänsyn till, men det kommer det inte att utföras en närmare granskning av sanningshalten av enskilda empiriska påståenden. Exempel på empiriska påståenden kan vara att ökningen av svensk vapenexport är en direkt produkt av utvidgningen av EU, eller alternativt kampen mot terrorismen.

1.1.3 Material

Det empiriska materialet består främst av rapporter från regeringen samt interpellations debatter. Varje år publicerar Sveriges regering skrivelsen *Strategisk exportkontroll- krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden*. Rapporternas syfte är att öppet redogöra för vapenexporten för Sveriges riksdag och allmänheten. Rapporterna utgör viktigt underlag för att analysera förändringar i politiken, det är viktigt att ha i åtanke att rapporterna förmodligen antar en redogörande karaktär utan djupare motiveringar. Sveriges utrikesdeklarationer kommer även att granskas. Debatterna är en mycket viktigt del av material för att få fram problematiseringen. Debatter från tidningar, radio och tv granskas även.

1.1.4 Reliabilitet & validitet

För att analysera uttalanden kring svensk vapenexport behövs det klart preciserade teoretiskt verktyg för att minska risken av systematiska samt osystematiska mätfel. Systematiska mätfel innebär att man i uppsatser inte mäter det man avser att mäta, i den här uppsatsen handlar det om att tolka den idémässiga karaktär i politiska uttalandet som handlar om svensk vapenexport. Både realismen och liberalismen befinner sig på en relativt hög abstraktionsnivå vilket medför svårigheter att utläsa dem i empirin (Ekengren, 1999:321). För att göra teorierna mer praktiskt hanterbara operationaliseras det i tre olika nivåer; världsuppfattning, principiella övertygelser samt kausala övertygelser.

Vapenexport är ett relativt konkret ämne, men när det handlar om att tolka ett material finns alltid en risk för osystematiska mätfel det vill säga frågan om reliabiliteten. Det essentiella är att argumenten mäts på samma sätt varje gång utan att det påverkas för mycket av författarens förförståelse (Torell & Svensson, 2007:55). För att minimera risken för reliabilitetsfel har jag hämtat inspiration från Douglas Brommessons avhandling *Från Hanoi till Bryssel*. Det utförs en återtolkning i slutet av processen av materialet, för att på det sättet se om det skett en förändring av tolkningen. Eftersom det finns en risk med att göra olika tolkningar av materialet i början jämförelsevis med slutet. Den andra metoden är att vara så öppen och objektiv som möjligt i redovisningen av resultatet. Genom intersubjektivitet och öppenhet kan läsaren göra egna tolkningar av materialet (Brommesson, 2007: 70-73). Därför har jag valt att citera de viktigaste uttalandena i analys kapitlet, genom att citera betydelsefulla uttalanden kan läsaren själv reflektera över tolkningarna.

1.2 Metod

Ett sätt att närma sig politiska uttalanden är genom idéanalys, tanken är att systematiskt analysera förekomsten av idéer som centrala aktörer uttrycker i vapenexportdebatten. Idéanalys kan förkomma i åtskilliga former, men karaktären på analysen i den här uppsatsen är av beskrivande och tolkande karaktär (Beckman, 2007:14). Hur det går att förstå argumenten redogörs i ett senare kapitel, i det teoretiska ramverket för analysen. Den beskrivande idéanalysen betraktas vanligtvis inte som lika prestigefylld och vetenskaplig som den förklarande, det för oss till frågan varför det är viktigt att förstå och beskriva en händelse och debatt. Givetvis är även den beskrivande analysen vetenskaplig, och det ligger ett stort värde i att tolka ett material. Det finns en missuppfattning om att den beskrivande idéanalysen endast återger ett material genom att referera till det, en vetenskaplig beskrivning drar snarare slutsatser om materialet. Det teoretiska ramverket bidrar till att ge argumenten ytterligare en dimension som inte alltid är självklar (Beckman, 2007: 49).

Idéanalysen i uppsatsen är både *idécentrerad* och *aktörscentrerad*, de vanligaste argumenten är vitala, men det är även viktigt att redogöra för vilka idéer som uttrycks av vilka aktörer (Beckman, 2007: 17). Ytterligare en dimension av analysen tydliggörs genom att jämföra olika aktörers argument för vapenexport, det förtydligar likheter och skillnader. En jämförelse mellan aktörer erbjuder därutöver en ingång till tolkning, och kan eventuellt blottlägga oväntade likheter och olikheter (Beckman, 2007:54). Vi ser uttryck av idéer i stort sett alla politiska uttalanden, regelverket för svensk export av krigsmateriel är även ett uttryck för idéer. Den metodologiska utgångspunkten i uppsatsen är utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv på idéer och hur de påverkar beslutsfattare, institutioner, och i sin tur utrikespolitiken. Enligt ett konstruktivistiskt perspektiv är verkligheten socialt konstruerad. En aktörs idéer och förförståelse av världen påverkas av kultur, erfarenheter, samhälle, utbildning, och andra existerande strukturer (Barnett, 2008: 163). Det är i många fall centralt att betrakta kontextuella omständigheter för beslutsfattande och hur besluten i sin tur ger uttryck för idéer. Idéer kan exempelvis vara effektiva verktyg för att rättfärdiga vapenexport om det egentliga syftet kanske är ekonomiska intressen snarare än humanitära (Mintz & DeRouen, 2010: 130-131). Idéer hjälper till att illustrera aktörers verklighetsuppfattning och principiella värderingar. Men hur kan vi anta att idéer påverkat beslutsfattande? Många idéer är så gamla och inbäddade i våra politiska system att vi inte längre betraktar dem som idéer. Exempelvis är idéer som yttrandefrihet och frihet två koncept från en lång tradition av liberala idéer. Ett tydligare exempel är kanske statens suveränitet, någonting som är taget för givet globalt på ett helt annat sätt än yttrandefrihet. Folkrätten¹ är ett uttryck för institutionaliserandet av suveränitetsresonerandet (Demker, 2007: 55). Utgångspunkten är alltså att idéer påverkar beslutsfattare.

¹ Folkrätten reglerar hur stater och internationella aktörer samarbetar och vad som inte är tillåtet. Folkrätten innefattar bland annat de mänskliga rättigheterna ”och reglerar förhållandet mellan statsmakten och enskilda människor” (Regeringskansliet, 2012)

2 Teoretiskt ramverk

För att karaktärisera argumenten har jag valt att utgå från två traditionella perspektiv; realismen och liberalismen. Realismen och liberalismen är två traditionella perspektiven och ledande inom internationella relationer. Då realismen betraktas som det dominerande paradigmen inom internationella relationer är liberalismen traditionellt dess alternativ. Både realismen och liberalismen mynnar ut i varierande neo-former, ramverken verkar sammanfattande för självaste kärnan och huvuddebatterna för perspektiven.

Efter redovisningen av perspektiven operationaliseras de efter tre kategorier: *världsuppfattning, principiella övertygelser och kausala övertygelser*. Det är efter det tre elementen uttalandena sedan analyseras efter. Världsuppfattning illustrerar utgångspunkten för perspektiven och befinner sig högt upp på abstraktionsstegen. Världsuppfattning har ett stort inflytande på människors agerande. Världsuppfattningen reflekterar kring uppfattningen hur världen är sammansatt. Givet världsuppfattningen skapas våra principiella övertygelser. Principiella övertygelser representerar normerna och de moraliska dimensionerna av idéerna, vad som utgörs som rätt respektive fel. Nästa steg är de kausala övertygelserna, vilket är den mest konkreta kategorin som ligger närmast empirin, till exempel hur individer ska omsätta mer abstrakta principer i verkligheten. De tre kategorierna är utformade efter Judith Goldstein och Robert O. Keohane, och inspirationen bakom operationaliseringarna är hämtat från Douglas Brommesson. (Goldstein & Keohane, 1993:8–10; Brommesson, 2007: 68).

2.1 Realismen

Den realistiska traditionen vilar på klassiska idéer bland annat utformade av politiska filosofer; Machiavelli, Hobbes, och Rousseau. Gemensamt var utgångspunkten om ett anarkiskt världssystem utgjort av rationellt agerande suveräna stater. Det anarkiska världssystemet är ett uttryck för frånvaron av en internationell hegemoni menar realismen. I systemet strävar staterna efter säkerhet, makt och välbefinnande. (Levy, 2010: 352). Trots att det finns globala institutioner och organisationer som bekräftar lagar menar realisten att det saknas en central auktoritet på den internationella arenan som inte består av ett kollektiv av suveräna stater (Dunne & Schmidt, 2008:93). Hobbes menade att människor i grunden är själviska varelser, och innan staternas existens levde människorna i det hypotetiska *naturtillståndet*. I naturtillståndet fanns igen lag, där skulle alla inom kort kriga mot varandra, livet för människorna i naturtillståndet var dömt till att bli *"solitary, poor, nasty, brutish and short"*. Genom det sociala kontraktet och upprättandet av suveräna stater var det möjligt att avsluta dispyterna mellan människorna i naturtillståndet (Hampton, 2005: 215). Staten blir den legitima representanten för befolkningen som bor inom dess territorium. Alla realister menar inte nödvändigtvis att människor till naturen är egoistiska eller onda, utan det är frånvaron av en global polis i det anarkiska internationella systemet är grunden till krig (Levy, 2010:353). Hur kan då realisten förklara dagens internationella samarbete, utan hegemoni? Enligt realisten är ingen stat villig att ge upp sin suveränitet till en annan makt. Samarbete med EU kan betraktas som en frivillig kollaboration där medlemsstaterna fortfarande behåller sin suveränitet i stora drag, men lånar ut beslutanderätten inom specifika områden. Eftersom makten är utlånad behåller medlemsstaten fortfarande sin suveränitet (Brommesson, 2007:42).

Stark militär kapacitet är ett sätt för en stat att uppnå säkerhet. Militär teknologi samt militära resurser fungerar både som ett medel för stater att uppnå säkerhet, samt ett sätt för stater att demonstrera styrka inför andra stater. Av externa stater kan militära resurser betraktas som ett hot, vilket i sin tur gör att fler stater rustar upp. Eftersom staten själv har ansvaret att säkerställa sin egen trygghet enligt realisten är säkerheten relationell till andra staters makt, upprustning är därför inte en garanti för säkerhet. Staters säkerhet sker enligt det här tankemönstret på bekostnad av andra staters säkerhet, så kallat *säkerhetsdilemman* (Hough, 2008: 3). Men hur bringar man fred i det anarkiska internationella systemet? Realistens svar på frågan är konceptet *maktbalans*. Ett illustrerande exempel är kalla kriget, det vill säga maktbalansen mellan stormakterna Sovjet och USA. Fred bevaras förhoppningsvis genom att ingen av stormakterna får mer makt än den andra (Hough, 2008: 3).

Allianser eller säkerhetssamarbete är speciellt nödvändigt för mindre, svagare stater. Även fast allianser är ett problem för relationell makt, så är den nödvändig om statens säkerhet står på spel (Müller, 2010: 371). Realisten menar att olika

former av allianser mellan stater är ett uttryck för gemensamma intressen och inte *något överordnat solidariskt ideal* (Brommesson, 2007:42). Realister är skeptiska till att det finns någon universell moral, och varnar därför beslutsfattare för att göra några uppoffringar av sina intressen på grund av moraliska skäl (Dunne & Schmidt, 2008: 92).

Vidare gör realisten en skarp distinktion mellan inrikespolitik och utrikespolitik, då det första klassificeras som *low politics* och utrikespolitiken som *high politics*. Staten utgör det primära referensobjektet som ska skyddas (*high politics*) och individuella intressen (*low politics*) har att göra med traditionella inrikesfrågor som välfärd och sjukvård (Hough 2008: 3). Inom den realistiska skolan är det även ett rimligt antagande att ”målen helgar medlet”, det vill säga att individen i vissa situationer får göra uppoffringar för statens syfte (Hough 2008: 3).

Centrala delar av realistisk teori är staten, suveränitet och territorium, de tre komponenterna är inte endast viktiga inom realismen utan utgör även kärnan för studiet av internationella relationer. Vidare har utformningen och definitionerna av staten och suveränitet förändrats över tid och ser inte ut som den gjorde under realismens begynnelse. Idag är det en stor skillnad mellan stater under enväldets tid och dagens stater (Biersteker, 2010: 157).

2.1.1 Operationalisering - Realism²

Världsuppfattning

Nyckelorden för den realistiska världsuppfattningen är att det internationella systemet befinner sig i ett tillstånd av *anarki* som utgörs av *suveräna stater*. Stater är *rationella* och kalkylerande aktörer. Det främsta målet är att maximera statens *säkerhet, välstånd och makt*.

Principiella övertygelser

Staten är medborgarnas *legitima företrädare*, och har en *skyldighet att försvara sina medborgare*. Staten har *inga moraliska förpliktelser* gentemot externa aktörer. *Statens överlevnad* är det viktiga att värna om. Externa aktörer betraktas med *misstänksamhet* och som *potentiella fiender*.

Kausala övertygelser

Genom att *utöka den egna makten* stärks den egna *säkerheten*. Principer om *suveränitet* garanterar den egna säkerheten. Allianser och andra överenskommelser viktiga medel för att *trygga suveränitet*, överlevnad och maktmaximering. Samarbete ska ses i ljuset av att utöka statens makt och säkra intressen. *Maktbalans* bevarar freden.

² Operationaliseringarna av realismen och liberalismen (2.2.1) är inspirerade av (Brommeson, 2007:68)

2.2 Liberalismen

Den största utmanaren till realismen inom internationella relationer är liberalismen. I likhet med realismen erkänner liberalismen ett anarkiskt internationellt system, men medan realisten menar att anarkin är orsaken till krig pekar liberalismen på andra förklaringsfaktorer, till exempel imperialism, odemokratiska regimer eller misslyckande av maktbalans. Liberalismen rör sig bort ifrån den westfaliska nationalstaten med tydligt definierade gränser. Och önskar att successivt gå mot ett globalt samhälle där gränserna mellan stater bleknar och ersätts med ett sammanflätat system präglad av interdependens och samarbete. Filosofen Immanuel Kant var en av upplysningens ledande liberaler, och förespråkare för kosmopolitism, en form av världssamhälle. Många av Kants idéer utgör kärnan av liberala idéer (Dunne, 2008: 111-112). Liberalismen har en positiv syn på människans natur, och i samma spår som Kant menar liberalisten att människan är en förnuftig varelse som kan *”lära sig att inte upprepa samma misstag”* (Brommesson, 2007: 44). Karaktäriserande för liberalismen är just utvecklingsoptimism, förutom det präglas det av traditionen av juridiskt lika rättigheter för alla medborgare. Staten står till svars inför sin befolkning, och får inte kränka befolkningens rättigheter (Dunne, 2008:110). Liberalismen vilar på antagandet om okränkbara universella mänskliga rättigheter. Enligt den kantianska traditionen har alla den moraliska skyldigheten att skydda de universella rättigheterna (Brommesson, 2007: 48). Det leder oss vidare till frågan om intervention. Liberala stater och FN har åtskilliga gånger gått in i stater för att skydda de mänskliga rättigheterna och för att upprätthålla fred, exempelvis Somalia och Jugoslavien under 1990-talet (Taylor & Curtis, 2008: 319).

En viktig komponent inom liberal teori är den fria handeln mellan länder, liberalismen menar att handel och ekonomisk interdependens främjar fred. Eftersom handel gynnar många parter ekonomiskt försöker stater att motverka krig eftersom det skulle innebära en stor ekonomisk förlust, speciellt när viktiga handelsparter är involverade (Levy 2010: 356). Tesen att frihandel och fred skulle ha ett kausalt förhållande är ett påstående som kritiserats. Andra menar att förhållandet är indirekt, exempelvis handel ökar välstånd, välstånd leder till utveckling och ökar demokratin, och demokrati talar för fred. Både marxister och realister har kritiserat påståendet att handel alltid gynnar båda parter. Historien har visat att många handelsförhållanden mellan stater har varit asymmetriska, och att det snarare ökar risken för konflikter. Realister menar även att stater är mer bekymrade över att handelspartnern har mer att vinna på handeln, och fokus snarare ligger alltså att försäkra sig om att den andra staten inte har mer att tjäna på samarbetet. Historisk har även krig varit en gynnsam industri för både handelsmän och kungar (Levy 2010: 357). Liberalisten menar att krig mellan två demokratiska stater är mindre sannolikt eftersom de är fredliga mot varandra (Dunne, 2008: 112). En alternativ förklaring till varför liberala stater är mindre benägna än andra stater att starta krig är på grund av att liberala stater ofta är

förmögna, vilket gör att de har mer att förlora på att delta i krig (Dunne, 2008: 112). Däremot visar empirin att liberala stater inte är mer fredliga än andra former av stater, vilket talar emot att liberala stater i grunden är fredliga (Levy, 2010: 357). Vidare menar liberalisten att orsaken till krig grundar sig idén om staters suveränitet, genom att suddas ut gränserna minskas sannolikheten för krig (Hough, 2008: 59).

På grund av staters interdependens och ekonomiska utbyte krävs det samarbete på flera olika plan. Institutioner som upprätthåller normer och reglerar tvister måste etableras, det krävs samordning för infrastrukturen för handel och kommunikation (Hettne, 1996: 49). Tillskillnad från realismen gör inte liberalismen en skarp uppdelningen mellan inrikes och utrikespolitiken, det ska ses i ljuset av att inrikespolitiken påverkar det internationella förhållningssättet (Ericson, 2006: 60). Även det ömsesidiga beroendeförhållandet mellan stater som präglar interdependensbegreppet har kritiserats. Liberaler betonar förhandlingar och kompromisser snarare än maktpolitik. Kritiker menar att det alltid råder ett asymmetriskt beroendeförhållande mellan nationer. Liberala forskare erkänner asymmetrin men menar att en aktör inte har mest makt i alla frågor, exempelvis USA och EU kan ha olika stor makt på olika sakfrågor (Ericson, 2006: 58).

2.2.1 Operationalisering - Liberalism

Världsuppfattning

Det politiska systemet utgår från *individ*. Det anarkiska internationella systemet är inte ett evigt tillstånd. Det internationella systemet präglas av interdependens och *ömsesidigt beroende stater*. Drivande är en stark tilltro till människan och *utvecklingsoptimism*. Individer är *rationella* och förnuftiga. Alla människor är *fria* varelser med *okränkbara rättigheter*.

Principiella övertygelser

Staten har ett *moraliskt ansvar* inte bara mot sina egna medborgare men även mot externa aktörer. *Liberala rättigheter* måste försvaras globalt *trots staters suveränitet*, men det måste ske under kontrollerande former. Gränsöverskridande gemenskap mellan stater är nyckeln till global fred, och bör uppmuntras.

Kausala övertygelser

Genom *frihandel*, *samarbete*, *demokrati* och *internationella institutioner* som försvarar *mänskliga rättigheter* främjas freden och den kollektiva säkerheten. *Samarbete* och *ömsesidigt beroende* förhindrar allvarliga konflikter.

3 Bakgrund

Vapenexporten är en fråga som utgör en del av den svenska säkerhets- och utrikespolitiken. Vapenexportpolitiken måste ta hänsyn till de övergripande utrikespolitiska målen och principerna. Det aktuella kapitlet ger en bakgrund till framväxten för den aktuella vapenexporten.

Efter kalla krigets slut förändrades den politiska strukturen internationellt, för Sverige innebar det en möjlighet för utökat internationellt samarbete. Förändringarna i öst öppnade dörrar för ett svenskt EU-medlemskap (Brommesson, 2007: 159). Under kalla kriget var Sverige i så hög utsträckning som möjligt självförsörjande av krigsmateriel, vilket var en nödvändighet för neutralitet. Sverige behövde en stark självförsörjande försvarsmakt. Eftersom den internationella hotbilden förändrades med Berlinmurens fall startade konsekvent en internationellt omfattande nedrustning. Ett starkt försvar var inte längre lika högt prioriterat. (Regeringens skrivelse 1998/99:4). Ett oberoende i fråga om krigsmateriel var inte längre möjligt, och enligt regeringen inte heller önskvärt. För att hålla kostnaderna nere för försvarsindustrin var internationellt samarbete det bästa alternativet (Regeringens skrivelse 1998/99:17). I takt med att efterfrågan på krigsmateriel minskade var det inte längre ekonomiskt möjligt för ett litet land som Sverige med en självförsörjande försvarsmakt (Regeringens skrivelse 1996/97:4). Sverige är idag inte längre neutralt, men däremot militärt alliansfritt, och enligt regeringen är internationellt samarbete en nödvändighet för försvarsindustrins kompetensutveckling (Regeringens skrivelse 1999/00:5).

En säker materielförsörjning är nödvändig för att upprätthålla trovärdigheten för försvarets förmåga att kunna anpassas. För ett militärt alliansfritt land som Sverige är det ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse att omvärlden har tilltro till denna anpassningsförmåga. Regeringens bedömning är att Sverige, genom att fortsatt delta i det internationella samarbetet på försvarsmaterielområdet, säkrar Sveriges långsiktiga utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen. (Regeringens skrivelse 2000:18).

De utrikes- och säkerhetspolitiska intressena ligger även i att bidra till internationell fred och säkerhet genom *”medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet, där en generell teknisk systemlikhet med våra främsta samarbetspartners ökar den operativa effekten”*. (Regeringens skrivelse, 2010/11:9)

3.1 Riktlinjer för export av krigsmateriel

I kontexten är det viktigt att komma ihåg att det i egentlig mening är förbjudet enligt svensk lagstiftning att exportera vapen, export av krigsmateriel bör därför endast ske när det har ett säkerhetspolitiskt intresse för Sverige och inte strider mot Sveriges utrikespolitik (Regeringens skrivelse 2010/11: 85). Sverige har en restriktiv politik gällande export av krigsmateriel. Exporten måste godkännas av ISP innan utförsel, dessutom så får den inte strida mot svensk lag och regeringens direktiv. Krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. I lagtexten står det bland annat att utförsel av krigsmateriel endast är tillåtet om det är av säkerhetspolitiskt intresse för Sverige, och inte strider mot Sveriges utrikespolitik (Regeringens skrivelse 2010/11: 85). Vägledande för ISP är även regeringens övergripande riktlinjer. De specificerar när export av krigsmateriel bör samt inte bör tillåtas:

Tillstånd till utförsel av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförsel eller samverkan

1. Bedöms erforderligt för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärt, samt
2. Inte står i strid med principerna och målet för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ankommer det på ISP att göra en totalbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

(Regeringens skrivelse, 2010/11:114:87)

I riktlinjerna finns även bestämmelser om ovillkorliga hinder, till exempel om FN utlyser ett vapenembargo eller andra former internationella överenskommelser. Även mänskliga rättigheter utgör en central del, det vill säga bör inte utförsel godkännas om det förekommer omfattande eller grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Även fast kategorin övrigt krigsmateriel (ÖK) inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter kan det ändå utgöra ett hinder för export. Andra hinder för export av krigsmateriel är om staten i fråga har inre väpnade oroligheter, befinner sig i internationell väpnad konflikt eller befaras till att leda till väpnad konflikt. (Regeringens skrivelse 2010/11:86-87).

Begreppet krigsmateriel delas upp i två kategorier; krigsmateriel för strid (KS), och övrigt krigsmateriel (ÖK). Då kategorin KS innefattar vapen som direkt kan skada andra människor, och ÖK kan utgöra komponenter till olika former av vapen exempelvis ammunition och spaningsradaranläggningar. Samma riktlinjer gäller för båda kategorierna men hårdare regler gäller för KS. Den enda skillnaden är att KS inte får exporteras till stat som riskerar att hamna in väpnad konflikt, medan det är möjligt för materiel inom kategorin ÖK (Regeringens skrivelse 2010/11:87). Förkortningen PDA betecknar produkter med dubbla användningsområden, det är produkter som används för civilt bruk men som även kan användas för att tillverka massförstörelsevapen och krigsmateriel. Det kan

handla om produkter som kan användas legitimt, som exempelvis en brandskyddsdräkt. I ett kemiskt laboratorium kan dräkten användas för att framställa nervgas. PDA produkter sammanställs och efterlyses på internationella varningslistor (Regeringens skrivelse 2004/05: 12). Utöver det nationella regelverket följer Sverige även EU:s direktiv (ICT-direktiven) för export av krigsmateriel.

När ett avtal är tecknat innebär det ett långt åtagande av följdleveranser av reservdelar, ammunition etc. Det finns ingen tidsbegränsning för följlleveranser. Däremot kan följdleveranser avslutas på grund av ovillkorliga hinder. (Regeringens skrivelse, 2010/11:50; Lindahl, 2002:10)

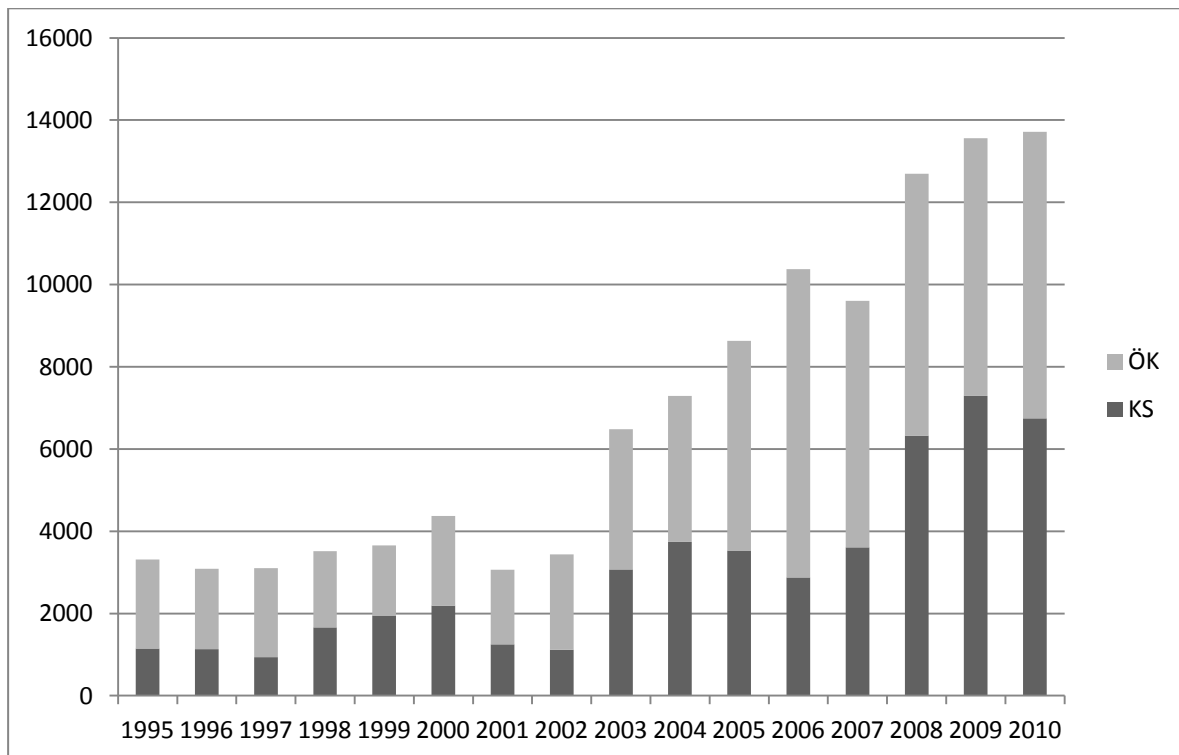
3.2 Inspektionen för strategiska produkter (ISP)

ISP är den fristående myndigheten som sedan 1996 tagit över regeringens ansvar för godkännande av export av krigsmateriel. Kritiker menar att det sällan är politiker som aktivt är med och beslutar angående utförelse av krigsmateriel. Däremot verkar exportkontrollantsrådet (EKR) rådgivande, de har ingen beslutanderätt utan är helt rådgivande, det slutgiltiga beslutet ligger hos ISP:s generaldirektör. EKR består av tolv riksdagsledarmöter som representerar fördelningen i riksdagen (SOU 2005:9; 201-203). Myndigheten ISP har däremot ansvaret att överlämna ärenden av ”principiell betydelse” eller ”ärenden av särskilt vikt”, det kan handla om svåra eller omtvistade fall (Krut, 2005:9;203). Eftersom ISP är en fristående myndighet som tagit över regeringens ansvar om krigsmaterielexport kan inte regeringen hållas ansvarig för ISP:s beslut, ISP:s generaldirektör kan inte heller hållas politiskt ansvarig. I särskilda fall lämnar ISP över ärendet till regeringen, men det sker ytterst sällan. Regeringen kan inte heller ändra ett beslut som ISP fattat. Däremot kan regeringen avsätta ISP:s generaldirektör om de är missnöjda med ISP:s prövningar av ärenden. Riksdagen har möjligheten till frågestunder och interpellationsdebatter med regeringen, samt ge förslag till förändring av krigsmaterielagen och riktlinjerna. Riksdagen har även möjlighet till ansvarutkrävande genom att anmäla granskning av statsråds tjänsteutövning till konstitutionsutskottet. I debatter med regeringen angående ISP:s beslut reserverar sig regeringen för att inte svara för ”*ISP:s beslut i enskilda ärenden utan endast om exportkontrollpolitikens inriktning i allmänhet*”. (Krut, 2005:9;204-205).

3.3 Svensk export av krigsmateriel

Uppgifter från ISP bekräftar att de fem största mottagarländerna under 2011 var: 1. Thailand (3017 mnkr), 2. Saudiarabien (2869 mnkr), 3. Indien (1049 mnkr), 4. Pakistan (862 mnkr), 5. Storbritannien (753 mnkr) (ISP, 2011). Tabell 1 illustrerar den faktiska exportleveransen uppdelat på två kategorier, krigsmateriel för strid och övrigt krigsmateriel. Beloppen i diagrammet anges i löpande priser vilket innebär att de inte är direkt jämförbara med varandra (Körner & Wahlgen, 2011:141). Men diagrammet illustrerar ändå en överblick för ökningen, och uppdelningen mellan kategorierna.

Tabell 1. Faktisk krigsmaterielexport 1995-2010 (mnkr).

Källa: Regeringens skrivelser om krigsmaterielexport.

4 Analys

4.1 Världsuppfattning

Genom att inleda men en analys utifrån världsuppfattningen får vi en förståelse för hur beslutsfattare tror att världen är uppbyggd, vilket i sin tur påverkar handlingar. Ramverket befinner sig höst upp på abstraktionsstegen.

Viktigt att utläsa i sammanhanget är betydelsen av kalla krigets slut för svensk utrikes- och säkerhetspolitik, och hur förloppet i sin tur påverkade världsuppfattningen. Den internationella politiken dominerades inte längre av den rigida uppdelningen mellan öst och väst (Bjereld, et al:2008:315). Sveriges säkerhetspolitik hade under kalla kriget präglats av maktbalanstänket, och den realistiska traditionen hade den dominerande förklaringskraften (Bjereld, et al: 2008:24). Under stormaktskonflikter brukar realismen ha mer stöd eftersom *”staters agerande har tolkats som ett försök till att vinna säkerhet på andras bekostnad”* (Ekengren, 1999:40).

Karakteriserande för Svensk utrikespolitik från mitten av 1990-talet och framåt är inträdet i EU. Från att gå från en neutral säkerhetspolitik och självförsörjande vapenindustri gick Sverige allt mer mot en politik präglad av samarbete och beroende. Sverige antog den svenska solidaritetsförklaringen år 2009, vilket innebar att man skulle behålla sin militära alliansfrihet men inte ställa sig neutralt i krig om en europeisk granne skulle bli angripen. Samtidigt förväntade man sig att Sverige skulle få europeiskt stöd vid angrepp (Regeringskansliet, 2010). Sveriges försvarsminister Sten Tolgfors deklarerade att:

Sverige är ett land som bygger säkerhet tillsammans med andra, sina grannar i Norden och EU. (Regeringskansliet, 2010)

Utgångspunkten för säkerhetspolitiken är präglad av gemensamma intressen mellan demokratiska stater. Under efterkrigstiden och perioder med nedrustning och ökat internationellt samarbete har den liberala traditionen fått utökat stöd (Ekengren 1999:40). Inträdet i EU och de politiska förändringarna i Europa markerar en tid av utvecklingsoptimism, värden som demokrati och mänskliga rättigheter är nu centrala delar av utrikespolitiken. (Brommesson, 2007: 162). Men trots att Sovjet inte längre betraktades som ett potentiellt hot talar man om en förändrad värld där man aldrig vet vart konflikter kan leda. Det underförstådda är att Sverige och dess likar måste skydda sig mot demokratins motståndare. Vilket före detta talman och försvarsminister Björn von Sydow (s) konstaterade:

Nej, vi vågar ännu inte säga att freden vunnits för gott i Europa. Vi måste hålla vakt ytterligare någon generation innan – förhoppningsvis – våra efterträdare i politiken och samhällslivet kan konstatera att integrationsprojektet lyckats. Att det har omslutit alla Europas stater och gjort krig mellan våra länder otänkbart. Men vi är inte där ännu. Vårt land måste skyddas mot risken för att väpnade angrepp dvs. krig skulle kunna drabba oss. (Utrikesfrågor, 2000)

Terrordåden den 11:e september 2001 i USA markerade startskottet för den globala kampen mot terrorismen. En ny hotbild uppdagades, vilket även krävde utökat samarbete mellan nationer. Till skillnad från kalla kriget utgjordes inte fienden av en annan stormakt. Hotet mot terrorismen är en viktig del av den nya hotbilden och betraktades som ett *”hot mot stabiliteten i världen”* (Utrikesdeklarationen 2008:2). Någonting som händer på andra sidan jordklotet kan påverka Sverige, vilket gör att det även angår Sverige. Behovet av avtal mellan nationer för att förhindra spridning av massförstörelsevapen, kan även betraktas utifrån liberala åtgärder genom att tygla det anarkiska tillståndet med samarbete. Samtidigt kan det tolkas i termer av misstänksamhet och anarki, vilket går åt den realistiska traditionen. Det övergripande är att man fortfarande inte betraktar världen som en säker plats.

Sverige agerar för att hoten från massförstörelsevapen skall minska. Femton år efter det kalla krigets slut, finns det ännu tiotusentals kärnvapen och fler fingrar på avtryckarna än någonsin (Utrikesdeklarationen 2004:2)

Oavsett liberal eller realistisk infallsvinkel så står det klart att det krävs samarbete mellan nationer för att uppnå säkerhet. Terrorism är i sig inget nytt fenomen, men med koppling till vapenindustri fick man upp ögonen för säkerhetshot i form av produkter med dubbla användningsområden. Även droghandel, och piratdåd på viktiga handelsvägar beskrivs som hot mot Svenska intressen, i en intervju med ISP:s generaldirektör Anders Ekman Duse, anser han att vapen kan betraktas som ett medel för att skyddas mot den typen av faror (Fokus, 2009). Både den realistiska samt liberala idétraditionen utgår från att beslutsfattare vill bevara statens suveränitet (Ekengren, 1999: 49). Att varje stat strävar efter överlevnad är ett rimligt antagande, likaså är det troligt att även Sverige strävar efter att utöka sin makt. Det utökade internationella samarbetet mellan nationer kan till synes verka vara en liberal övertygelse som präglas av utveckling och interdependens, men det går även att tolka med en realistisk världsuppfattning om makt och säkerhet. Realismen betonar nationers rationella kalkylerande för att säkra sin överlevnad. Genom att samarbeta med EU förstärks Sveriges makt. Realisten inser behovet av internationellt samarbete, men betraktar det utifrån svårigheterna det medför. Men inser samtidigt nödvändigheten av det för att säkra sin egen överlevnad. Till skillnad från liberalisten som betraktar samarbete i positiva termer och ser det i ljuset av möjligheter (Ekengren, 1999:43). I regeringens skrivelser om strategisk exportkontroll beskrivs samarbetet mellan traditionella samarbetspartner i positiva termer av ömsesidigt beroende. (Regeringens skrivelse, 2010/11:9).

I utrikedeklarationen från 1999 uttrycker före detta utrikesminister Anna Lindh att Sveriges ”*har en europeisk identitet*” och ett europeiskt ansvar som där med följer. Lindh påpekar hur samarbetet med EU främjar Sveriges ekonomiska och säkerhetspolitiska intressen, men samtidigt hur man vill arbeta för ett utvecklat och utvidgat EU. (Utrikesdeklarationen, 1999).

Sammantaget ligger Sveriges världsuppfattning närmare den liberala traditionen, utrikespolitiken präglas av en utvecklingsoptimism, tilltro till EU integrationen, samt ger uttryck för värnandet av liberala rättigheter och demokrati. Med världsuppfattningen i åtanke ska de principiella övertygelserna studeras i nästa kapitel.

4.2 Principiella övertygelser

Varje år presenterar Sveriges utrikesminister den så kallade utrikesdeklaration, i deklarationen uppger regeringens den utrikespolitiska riktningen för det kommande året (Regeringskansliet, 2010: b). Genomgående för deklarationerna under undersökningsperioden är betoningen på frihet, demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige visar ett engagemang för liberala värderingar, stödet till folkrätten och de mänskliga rättigheterna är ett uttryck för respekt gentemot de institutioner som FN etablerat.

Folkrätten och respekt för mänskliga rättigheter är en hörnsten i svensk utrikespolitik och en förutsättning för en hållbar globalisering. I en krympande, globaliserad värld krävs internationella spelregler för att hantera gränslösa utmaningar och flöden. Där rättsstaten får fotfäste kan inte brott mot mänskligheten gå ostraffade (Utrikesdeklarationen 2011:9).

Som nämnts i kapitel tre tar principiella övertygelser en normativ karaktär som gör skillnaden på rätt och fel, principiella övertygelser inspirerar ofta till att agera på ett visst sätt (Keohane & Goldstein, 1993:9). I svenska debatter om vapenexport är det oftast de principiella övertygelserna som står i konflikt med varandra. Diskussionerna tar ofta en moralisk form, av Sveriges skyldigheter gentemot omvärlden och upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Konflikter handlar om att de mänskliga rättigheterna inte respekteras när det exporteras krigsmateriel till en diktatur som förtrycker den egna befolkningen. Enligt de svenska riktlinjerna ska den rådande situationen i landet alltid vägas in under bedömningen för godkännandet av utförsel, med andra ord ska mänskliga rättigheter alltid övervägas i ett beslut. Även i de fall då det är fråga om materiel som inte direkt kan användas för att kränka mänskliga rättigheter. (Regeringens skrivelse, 2010/11: 86). Men trots att det i riktlinjerna står att principer om mänskliga rättigheter ska iaktas händer det ändå att export godkänns till tveksamma fall som till exempel Saudiarabien. Förklaringen finns delvis att finna i principer kring svensk säkerhet. I riktlinjerna står det att export av krigsmateriel ska tillåtas om det är av utrikes- och säkerhetspolitiskt intresse för Sverige.

I en interpellations debatt med utrikesminister Ewa Björling (m), debatteras beslutet om att exportera klusterbomber till USA. Klusterbomber även kallat *flechetteammunition*³ har en omstridd status, då det i många sammanhang beskrivs som ett inhumant vapen. Förutom vapnets diskutabla karaktär så har det exporterats till en nation i väpnad konflikt, då vapnet med hög sannolikhet skulle användas i Irakkriget. I sitt anförande angående vapnets förödande effekt menar Ewa Björling att vapnet inte är förbjudet enligt folkrätten och att svensk försvarsmakt gjort bedömningen att vapnet inte är inhumant.⁴ I diskussion om följderna vid användning av vapnet hänvisar Ewa Björling till att ”*anfall endast får riktas mot militära mål*”, och att dess effekt avtar på 100 meters avstånd (Interpellation 2007/08:66, Anf 124). Vad som utmärker fallet förutom att Sverige exporterat vapen av diskutabel folkrättsligkaraktär, är även att det exporterats till ett liberalt land som befann sig i väpnad strid. Ytterligare en aspekt är att Sverige officiellt motsatte sig USA:s ockupation av Irak. I en intervju med dåvarande statsminister Göran Persson (s) från 2003, menade han att ett krig mot Irak inte var förenligt med folkrätten, vilket betraktade som allvarligt (Sveriges radio: b). I den här konflikten finns två tydliga spår, det första är Sveriges säkerhetspolitiska intresse av fortsatt samarbete med USA, och det andra är Sveriges ansvar för hur krigsmaterial faktiskt används när materialet väl har lämnat Sveriges portar. Ewa Björling avser att efter ett godkännande till utförsel av krigsmateriel är det upp till mottagarlandet vad det ska användas till:

Angående att USA använder ammunitionen i Irak vill jag säga att när ett utförsel-tillstånd väl är beviljat och leverans har skett från Sverige till mottagarlandet är det upp till mottagaren att bedöma hur materialet används (Interpellation 2007/08:66, Anf 126)

I en intervju med Sveriges försvarsminister Sten Tolgfors (m) gör han ett uttalande i samma spår som Ewa Björling. Efter att hänvisat till Sveriges och USA:s ömsesidiga beroende i frågan om det vapenindustriella samarbetet får han frågan: ”*Om det finns ett ömsesidigt beroende, är Sverige då medansvarigt för USA:s krig i Irak?*”. Varav Sten Tolgfors svarar ”*Om vi bär ansvaret för det? USA bär ansvaret för vad USA gör*” (Fokus, 2009).

Ewa Björlings och Sten Tolgfors resonering i de specifika uttalandena drar åt en realistisk tradition. Under förutsättningen att Sverige har en restriktiv vapenexportpolitik och gjort bedömning därefter, är den underförstådda meningen att Sverige inte ska lägga sig i hur svenska vapen används efter att exporten har godkänts. Det syftar även tillbaka till ett suveränitets resonering, att det endast är USA:s angelägenhet vad de gör med sina militära resurser. I debatten om export till USA fortsätter Ewa Björling sitt anförande angående nationens intressen:

³ Vid avfyrning av flechette bomber slungas det ut ca 1000 vassa pilar. Det är avsett till mjuka mål i stadsmiljö och djungel dvs. mänskliga mål (Svenska freds, 2006)

⁴ 2012 ska Sverige ratificera en konvention om förbud för klustervapen (Svenska freds 2012: b)

I den här balansen har nationens eget intresse förtur. Ytters måste det ju handla om att slå vakt om Sveriges långsiktiga säkerhet. Och en leveranssäkerhet byggd på långsiktighet är av vitalt säkerhetspolitiskt intresse för Sverige. Vårt internationella samarbete bygger på ömsesidighet och Sveriges trovärdighet som partner (Interpellation 2007/08:66, Anf 126)

Det går att utläsa att beroende förhållandet mellan USA och Sverige förmodligen är asymmetriskt, det vill säga att Sverige ogärna vill stöta sig mot en mäktig samarbetspartner som USA. Sverige, som ett litet land, är beroende av att ha USA som samarbetspartner. Samtidigt skulle en avbruten export förmedla att Sverige är ett opålitligt land. Till detta tillhör även att Sverige är beroende av import av delkomponenter tillverkade i USA till JAS Gripen (Svenska freds, 2012: c). Yttrandet om nationens förtur är även det i tradition med realistisk teori. Även om Sverige väger in mänskliga rättigheter i sina beslut är det annan politik som måste tas hänsyn till för att säkra Sveriges säkerhetsintressen. Trots att Sverige inte godkände USA:s ockupation av Irak var det inte ett tillräckligt stort hinder för att upphöra med vapenexporter till USA, även om vapnen med hög sannolikhet skulle användas i Irak. Med andra ord, även om Sverige betraktade USA:s ockupation av Irak som stridande mot folkrätten, fick Sveriges långsiktiga säkerhetsintressen i slutändan förtur. Beslutet att fortsätta med krigsmaterielexport går i enighet med den realistiska föreställningen att staten inte har några moraliska förpliktelser mot externa aktörer, utan först och främst måste de egna medborgarna beskyddas.

I en interpellations debatt med före detta utrikesminister Laila Freivalds (s), diskuteras Sveriges relationer med Saudiarabien. Här handlar debatten om det principiella problemet med att exportera krigsmateriel till ett land som inte är demokratiskt, och där invånarna förtrycks av den egna regimen. Situationen i Saudiarabien beskrivs av opponenter som allvarligt kränkande av de mänskliga rättigheterna, där kvinnor saknar grundläggande rättigheter, där homosexualitet är förbjudet med lag, där politiska partier och demonstrationer är förbjudet, samt statens utfärdande av omänskliga bestraffningar (Interpellation, 2005/06). Tillskillnad från opponenter lyfter Laila Freivalds Saudiarabien in i ett positivare ljus:

Saudiarabien är en ekonomisk, religiös och politisk stormakt med betydande inflytande i regionen. Saudiarabien har en avgörande betydelse för upprätthållandet av världens oljeproduktion och stabilisering på priset av olja. Saudiarabien med islams två heligaste platser har stor betydelse för muslimer runt om i världen. Landet spelade en positiv utrikespolitisk roll för fredsuppgörelsen 1989 i Libanon, befrielsen av Kuwait och den så kallade Beirut deklARATIONEN 2002 om Mellanösternkonflikten. Det är ett faktum att landet efter engagemanget mot Sovjetunionen i Afghanistan kommit att spela en tvetydig roll beträffande den internationella terrorismen, men Saudiarabien är numera en viktig del i den internationella koalitionen mot terrorism (Interpellation, 2005/06, Anf.16)

I uttalandet pekar Laila Freivalds på betydande faktorer som olja, kampen mot terrorismen, och Saudiarabiens stabiliserande betydelse i regionen, vilket gör att det är viktigt för Sverige att upprätthålla en dialog och samarbete. Uttalandets

övergripande betydelse är att politik sällan är svart på vitt, utan att det finns många olika aspekter som måste beaktas i utrikespolitiken. I fallet Saudiarabien ser vi en tydlig konflikt mellan mänskliga rättigheter och Sveriges ansvar att inte stödja en förtryckande regim. Det är viktigt att poängtera att Sverige deltar i olika multilaterala överenskommelser för att förhindra spridning och respekterar bland annat FN:s vapenembargon. Det finns en lista över länder som Sverige ovillkorligen skulle exportera vapen till.

I en tv-debatt mellan Vänsterpartiets före detta partiledare Lars Ohly (v) och försvarsberedningens ordförande Göran Lennmarker (m) från 2010 diskuteras Sveriges vapenexport till diktaturer. Göran Lennmarker menade att det krävs en helhetsbedömning i frågan om export av krigsmateriel. Lennmarker påpekar att i beslutsfattandet tar man hänsyn vad det är man exporterar för:

[O]m ett land vill ha kontroll över sitt sjöterritorium. Så då kan dom behöva ha patrullbåtar. Då får man naturligtvis överväga, är det rimligt att ett land har den möjligheten även om det då inte är en demokrati. Och det är där avvägningen kommer och då får man en gråzon. De flesta besluten är lätta, antingen är det Ja eller Nej, men så hamnar man just i en gråzon. Det kan vara länder som har rimliga skäl för att skaffa någonting som vi tycker är bra. Sett även med vårt perspektiv. Även om det då inte är en demokrati (TV-4)

Lennmarker ger i uttalandet ett uttryck för statens rätt att försvara sig genom att ha kontroll över sitt sjöterritorium. I samma debatt påpekar Lennmarker de positiva effekterna med att exportera utrustning för minröjning, vilket kategoriseras som krigsmateriel i kategori ÖK (TV-4). I de svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel tillkännages det att situationen i landet alltid ska vägas in även om krigsmateriel i sig inte kan användas för förtryck. I dagsläget finns det som sagt inte ett kriterium som kräver att mottagarlandet faktiskt är en demokrati.

Varken de nuvarande svenska riktlinjerna eller EU:s uppförandekod har som krav att mottagar- eller samarbetslandet ska ha demokratiska styrelseskick. Enligt regeringens uppfattning ligger det dock i Sveriges långsiktiga intresse att ha handelsrelationer med fredligt sinnade och demokratiska stater (Interpellation, 2005/06, Anf.16).

Laila Freivalds påpekar emellertid att mänskliga rättigheter inte ska bli lidande till förmån för vapenförsäljning (Interpellation, 2005/06, Anf. 18). Freivalds går även närmare in på de positiva effekterna av ett närmare samarbete med ett icke-demokratiskt land, det behandlas närmare i kapitlet om kausala övertygelser.

4.3 Kausala övertygelser

När vi går närmare in på de kausala övertygelserna handlar det om hur man ska uppnå eftersträvansvärda principer, de kausala övertygelserna är de mest konkreta som ligger närmast empirin.

Vapenexporten kan vara en metod för Sverige att uppnå säkerhet, till exempel genom att strategiskt sälja vapen till Saudiarabien som i sin tur skyddar viktiga handelsvägar. Principer av vikt är värnandet av mänskliga rättigheter, och i tidigare avsnitt illustrerades det att demokrati och internationellt samarbete är viktiga medel för fred. Betydelsen av internationellt samarbete för att förhindra spridningen av produkter med dubbla användningsområden beskriver regeringen som en nyckelroll för en ansvarstagande krigsmaterielexport redan innan kampen mot terrorismen inleddes (Regeringen skrivelse, 1999/00:4-5). Men för att upprätthålla en ansvarstagande krigsmaterielexport krävs det att suveräna stater har liknande restriktioner. Det spelar ingen roll hur ansvarstagande exportpolitik Sverige har om alla inte följer samma regler. I terrordåden användes material som i traditionell mening inte klassats som vapen. Terrorismen krävde en ökad internationell kontroll av produkter med dubbla användningsområden. (Regeringens skrivelse, 2001/02: 26). Samarbete är även ett medel för Sverige att påverka ”*exportkontrollsamarbetet i önskad riktning*” (Regeringens skrivelse 2010/11:9-10). EU beskrivs även som det viktigaste verktyget för att påverka utrikes- och säkerhetspolitiken (Utrikesdeklarationen 2001:1). Samarbetet med USA och traditionella samarbetspartner kan även ses i ljuset av att säkra intressen och utöka sin makt. Samarbetet kan även kläs i liberala termer om gemensam säkerhet och ömsesidigt beroende.

Återkommande i debatterna är vad som faktiskt utgörs som avgörande för svensk säkerhet och utrikespolitik. Utrikespolitik kan som sagt omfatta en bred politik som bland annat berör bistånd, handel och migration. Vapenindustrin beskrivs som ett medel för att främja de utrikespolitiska intressena för säkerhet, och det är beroende av samarbete.

De försvarspolitiska aspekterna grundas bl.a. på den svenska militära alliansfriheten. De utrikes- och säkerhetspolitiska målen på detta område, däribland bekämpningen av okontrollerad spridning och destabiliserande uppbyggnad av vapenarsenaler, liksom den svenska medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet, tillgodoses genom att tillåta export och samarbete med länder som är av grundläggande betydelse för svenska säkerhetsintressen. (Regeringens skrivelse 2004/5:10)

I debatten om Saudiarabien framkommer det även andra viktiga kausala övertygelser som även motiverar varför exporten på ett långsiktigt sätt kan värna principer om mänskliga rättigheter. Internationellt samarbete är någonting som förespråkas av svensk regering, frågan är under vilka former samarbetet sker. I debatten Saudiarabien nämns Sveriges drivkraft bakom de mänskliga rättigheterna verkandes genom EU och FN (Interpellation, 2005/06, Anf. 16).

Som vi har sett ligger det säkerhetspolitiska intressen för Sverige i att Saudiarabien bland annat skyddar viktiga handelsvägar, men det finns även en uttalad liberal kausal övertygelse om att handel och samarbete främjar fred och demokrati. Laila Freivalds menar att, i bedömningen om hur man ska förhålla sig till nationer som bryter mot de mänskliga rättigheterna händer det att man ”*drar slutsatsen att det är bäst att isolera landet så mycket som möjligt, klippa av alla relationer och inte ha någon kontakt med landet i fråga*” (Interpellation, 2005/06, Anf. 18). Freivalds menar att isolering inte är en bra taktik för att mana fram förändring, utan att tidigare erfarenheter visar att det snarare förvärrar situationen. Det är samarbetet och handeln som betonas för att främja mänskliga rättigheter, då samarbete och handel är främjande för att öppna upp ett land och att utbyta åsikter. Laila Freivalds menar att handeln mellan Sverige och Saudiarabien bidrar på lång sikt till att förbättra situationen för civilbefolkningen i Saudiarabien. Freivalds resonerar vidare att handelsförbindelser öppnar upp samhällen och kan bidra till successiva förändringar, och att isolering snarare förvärrar situationen (Interpellation, 2005/06, Anf. 18). Den underliggande idén är att samarbete och handel leder till välstånd, stabilitet och fred, och genom att Sverige får en relation till Saudiarabien får man en möjlighet till att ställa krav.

4.4 En blocköverskridande utrikespolitik

Under undersökningsperioden har regeringens skrivelser angående exportkontroll och strategiska produkter blivit längre och utförligare. Däremot är planerade affärer sekretessbelagda. De grundläggande riktlinjerna har under undersökningsperioden inte förändrats mellan röd och blå regering, vilket även är en indikator för att inställningen gentemot exporten av krigsmateriel har varit densamma. Den blå regeringen har inte heller gjort anspråk på att ändra beslut och planerade vapenexportaffärer som bestämdes under den röda regeringen. Däremot har självaste begreppet *krigsmateriel* förändrats till *försvarsmateriel*. Att ändra begreppet kan tolkas som att försöka avdramatisera begreppet eftersom begreppet innefattar även materiel som inte kan användas för strid. Anders Svärd (c) ledamot från försvarsrådsberedningen menade att ”vi har en försvarsmakt och inte en krigsmakt” (Svärd, 2005). I frågan om införandet av ett demokratikriterium råder det i dagsläget en blocköverskridande samstämmighet om att det bör ske en utredning på området. Frågan om införandet av ett demokratikriterium är ett debatterat ämne och att få både socialdemokraterna och moderaterna att vilja se en ändring betraktas som en stor framgång för kritiker (Svenska freds, 2011).

Det är inte häpnadsväckande att det inte har skett en större förändring i krigsmaterielpolitiken eftersom det är en utrikespolitisk fråga. Sverige har en historia av att ha en blocköverskridande konsensus i utrikespolitiska frågor. Göran Lenmarker betraktar samstämmigheten positivt och menar vapenexporten är:

[E]n blocköverskridande fråga. Det är inte regeringar som har haft olika uppfattningar utan en blocköverskridande samsyn. Vilket Sverige ofta har inom säkerhetspolitiken. (Betänkande 2009/10: UU12. Anf. 4.)

Bakgrunden finns att finna i Sveriges historia som ett neutralt land, då det var viktigt att utåt visa en nationell enighet (Bjereld et al, 2008:33). Däremot är det viktigt att poängtera att vapenexport är ett återkommande ämnet i riksdagsdebatter där skarp kritik har riktats mot särskilda exporter.

4.5 Det som inte sägs

Trots att det i Sverige råder en relativ öppenhet kring vapenexporten är inte allting offentligt, det tar tid tills planerade beställningar offentliggörs. Eftersom det handlar om företag är det kommersiellt skadligt att offentliggöra beställningar innan de är fastställda. Medlemmar i EKR får inte heller diskutera exportbeslut utanför rådet (Regeringens skrivelse 2010/11: 19). Lars Ohly kritiserade sekretessen, då han menar att vänsterpartiets representant i EKR inte var tillåten att rapportera till honom vad det beslutades om i rådet (TV-4).

Syftet med uppsatsen har varit att belysa regeringens motiveringar för vapenexport till tveksamma fall. Utrikespolitiska beslut följer oftast den rådande normen för att besluten ska få legitimitet. Liberalisten menar att etablerade normer vägleder stater i utrikespolitiska beslut, och i situationer då normer och statens målsättningar står i konflikt med varandra bör normen komma i första hand. Realisten menar att stater tar hänsyn till normer och folkrättsliga aspekter om det sammanfaller med statens egna intressen, vilket förklarar varför stater inte alltid följer normerna. Statsvetaren Ann-Marie Ekengren gör en distinktion mellan *officiella* och *inofficiella* politiska argument. Då det finns skäl att tro att officiella argument inte är lika sanningsenliga som de inofficiella. Därför kan man inte alltid förvänta sig att den officiella argumentationen kan ge förklaringar eller erkännande av normbrott (Ekengren 1999:17–19).

Det går ofta att spekulera kring politikerns egentliga agenda för utrikespolitiska beslut, ett exempel på en vida diskuterad händelse är ockupationen av Irak år 2003. Var uppdraget att söka efter massförstörelsevapen egentligen bara en täckmantel för att störta Saddam Hussein? Eller var det egentliga syftet att skydda USA:s ekonomiska intressen i mellanöstern? (Mintz & DeRouen, 2010: 171-175). En parallell kan dras till Sveriges, vilken är den bakomliggande förklaringen för att Sverige exporterar vapen till en diktatur? I undersökningen har vi sett att motiveringarna främst handlar om Sveriges säkerhetsintressen. Vi har även sett att regeringen varken har erkänt normbrott eller att riktlinjerna för vapenexport har tänjts. Man menar att ISP har agerat i enighet med riktlinjerna. Huruvida de officiella motiveringarna för beviljad export ligger nära sanningen går det endast att spekulera om, men det finns anledning att tro att även näringspolitiska intressen spelar en roll i avvägningen av beviljad export. Det är ingen hemlighet att det finns ekonomiska intressen i vapenindustrin, därför bör man även vara uppmärksam på att näringspolitiska intressen kan ha inverkan. I en rapport publicerad av Svenska freds; *så snurrar vapenkarusellen*, beskrivs Göran Perssons som en av de främsta lobbyisterna för svensk vapenexport. Då han på statsbesök till Thailand samtidigt sålde JAS Gripen (Svenska freds, 2010:7).

Laila Freivalds klargör att näringspolitiska intressen inte utgörs som ett kriterium för vapenexport när man exporterar till Saudiarabien. Men man är öppen med att Saudiarabien betraktas som en viktig ekonomisk samarbetspartner:

Sammantaget är Saudiarabien ett land med vilket samarbete och utbyte på olika nivåer och inom olika områden gynnar Sveriges utrikespolitiska intressen i bred bemärkelse. Saudiarabien är vår viktigaste exportmarknad i arabvärlden. Sedan gammalt arbetar många svenskar och svenska företag i landet, och regeringen hoppas på ökade saudiska investeringar i Sverige. Vi stöder därför aktivt Sverige främjande insatser gentemot Saudiarabien (Interpellation, 2005/06, Anf.16)

Eva Björling framhåller i ett senare skede att framgångar för svensk exportindustri är viktiga för Sveriges ekonomi i en generell mening, *”och att det i sin tur påverkar sysselsättningen”*. Björling klargör även att i frågan om utförsel av krigsmateriel så utgörs inte sysselsättningen som ett kriterium (Interpellation 2007/08:59, Anf. 121).

5 Sammanfattning & slutsats

5.1 Sammanfattning

Genomgående under undersökningsperioden är den uttalade vikten av det utökade internationella samarbetet. Svenska säkerhetsintressen är en viktigt utrikespolitisk fråga och nyckeln till svensk säkerhet är en gemensam säkerhet. I världsuppfattningen går det att finna en positiv inställning gentemot samarbete, och de effekterna som samarbete medför bidrar till en övervägande positiv liberal karaktär i uttalandena om samarbete. Den gemensamma säkerheten ger ett intryck av ömsesidigt beroende, alltså inte en säkerhet på någon annans bekostnad. De stater som inte ansluter sig till demokratiska principer betraktas alltjämnt med misstänksamhet. Det övergripande intresset är att skydda den gemensamma säkerheten, då Sverige förmodligen skulle avstå från att exportera vapen till en fientligt inställd nation. Hotbilden får en negativare framtoning efter terrorattackerna i USA 2001. Det är inte oväntat att realismen får en starkare förklaringskraft under perioder präglad av konflikter och liberalismen under perioder av fred då stabilitet främjar samarbete.

Det råder en restriktivitet med att exportera materiel av kategori KS till nationer som kränker de mänskliga rättigheterna. Man ser en avgörande skillnad mellan krigsmateriel för strid och övrigt krigsmateriel, materiel i kategorin ÖK kan exempelvis innefatta minröjning vilket i sig inte kan användas till förtryck. I fallet Saudiarabien betraktas därför inte exporten som stridande mot principen om mänskliga rättigheter, eftersom det inte exporterats materiel för strid.

En viktig aspekt är vem man exporterar till, likasinnade nationer får ett större svängrum för vad exporterade vapen ska användas till, då Sverige exporterat krigsmateriel i kategorin KS till USA som befann sig i väpnad konflikt. Förväntningarna på traditionella samarbetspartner är att det följer samma principer som Sverige och respekterar mänskliga rättigheter, det vill säga i situation av krig förväntar man sig att USA inte utsätter sin fiende för onödigt lidande.

Nationens säkerhetsintresse får förtur i fall som befinner sig i gråzonen. En viktig aspekt att ta hänsyn till är Sveriges beroende av andra mäktigare stater, då den underliggande innebörden är att det hade varit politiskt svårt för Sverige att avbryta vapenexport till USA på grund av Irakkriget. Idealistiskt hade Sverige eventuellt avbrutit exporterna men på grund av beroendet att ha USA som samarbetspartner var det inte ett alternativ. Det är även viktigt för Sverige att

befinna sig på en högteknologisk nivå för att inte hamna i underläge och för att attrahera utökat samarbete.

Det går att finna ett realistisk kausalt mönster i strategiskt försäljning av krigsmateriel till länder som kan försvara svenska intressen, till exempel att skydda handelsvägar långt från Sveriges gränser. Kausala liberala övertygelser om att handel och samarbete leder till frihet och demokrati blir även tydligt i fallet Saudiarabien.

En blocköverskridande samstämmighet för att se över ett införande av demokratikriterium är den största förändringen för vapenexportpolitiken under undersökningsperioden. Traditionellt brukar partierna vara eniga i utrikespolitiken.

I motiveringarna för vapenexport kan man spekulera huruvida uttalandena är av realpolitisk karaktär. Det finns en möjlighet att även näringspolitiska intressen vägs in i frågan om vapenexport.

5.2 Slutsats

Ambitionen i uppsatsen har varit att få förklaringar till varför Sverige exporterar krigsmateriel till nationer som i en instinktiv bedömning inte utgörs till lämpliga kandidater. I frågan om realismens och liberalismens förklaringskraft för motiveringarna till svensk export av krigsmateriel, har vi sett att det finns tydliga spår av båda idétraditionerna. Om man skådar den svenska vapenexporten överlag så är den dominerande idétraditionen liberal. Sverige har restriktiva regler och ingår i många olika samarbeten och överenskommelser utöver EU:s regelverk. Däremot genom att analysera fall av tveksam karaktär blir analysen mer komplicerad och det liberala spåret får inte alltid den självklaraste förklaringskraften. Analysverktygen; världsuppfattning, principiella övertygelser samt kausala övertygelser har varit hjälpsamma för att koppla ihop liberalismen och realismen med empirin. Det har visat sig vara en praktisk metod för att systematiskt strukturera upp en analys. Världsuppfattningen, som befinner sig höst upp på abstraktionsstegen är i relativt hög grad ett generellt uttryck för Sveriges utrikespolitik men illustrerar samtidigt hur intimt sammankopplat det är till vapenexportpolitik som direkt påverkas av de generella ståndpunkterna. Motiveringarna för vapenexporten bli tydligare i de principiella övertygelserna och kausala övertygelserna som befinner sig längre ner på abstraktionsstegen.

Kärnan i debatterna om export av svensk krigsmateriel tar ofta en moralisk karaktär om vad som är rätt och fel. ISP och regeringens representanter hänvisar ofta till svensk lagstiftning när specifika utförselbeslut kritiserar, då man menar att man följt svensk lagstiftning. Trots detta kritiserar den politiska lämpligheten av att till exempel exportera krigsmateriel till diktaturer, och det är viktig kritik att

ta hänsyn till. I uppsatsen har vi sett att det är problematiskt att betrakta frågan om svensk säkerhet med ett pliktetiskt perspektiv, det vill säga är det inte helt problemfritt att påstå att det i alla sammanhang och under alla omständigheter är fel att exportera krigsmateriel. Den vanliga metoden är att göra en helhetsbedömning. Det går att jämföras med militära interventioner; är det fel med militära interventioner även om syftet är att rädda människor som utsätts för förtryck? Det vill säga, då vapen används för att skydda människor. Det går även att vända på frågan, är det inte fel att sälja vapen till en regim som förtrycker sin egen befolkning? Man måste även ta ställning till om det ska vara helt förbjudet att sälja krigsmateriel i kategorin ÖK för att värna principen om mänskliga rättigheter.

Utmärkande i analysen är hur Sverige avsäger sig ansvar till hur vapnen används när mottagarlandet är USA, trots att man visste att vapnen skulle användas i ett krig man var emot. En principiellt viktig fråga är om intressen för den egna nationens säkerhet ska prioriteras framför principen om värnandet om de mänskliga rättigheterna när det handlar om tveksamma fall. Det är tydligt att svenska intressen får förtur när det handlar om fall som befinner sig i gråzonen.

Vapenexporten är en mångfacetterad fråga, då det förutom säkerhetsintressen och mänskliga rättigheter även berörs av de näringspolitiska intressen samt den tekniska utvecklingen som militärteknologi medfört. I uppsatsen har det i huvudsak handlat om de två första aspekterna om mänskliga rättigheter och säkerhet. Vapenexporten blir ett uttryck för den gemensamma säkerheten, däremot är det viktigt att förstå att export och import av krigsmateriel endast utgör en liten komponent av vad som idag beskrivs som viktigt för den totala säkerheten. Det är av hög vikt att behålla en hård granskning av vapenindustrin, inte endast nationellt. Och i slutändan måste man komma ihåg att det alltid finns en risk för att vapen hamnar i fel händer. I en ideal världs skulle inte vapen och krig existera, och den slutgiltiga frågan som lämnas öppen är i hur hög grad Sveriges export av krigsmateriel bidrar till någon annans osäkerhet?

6 Referenser

- Barnett, Michael, 2008. "Social Constructivism" i Baylis, John - Smith, Steve-Owens, Patricia, *the Globalization of World politics*. Uppl.4. New York: Oxford University Press, ss. 160-173.
- Beckman, Ludvig, 2007. *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérius Förlag.
- Biersteker, Thomas J, 2010. "State, Sovereignty and Territory", i Carlsneaes, Walter (red) – Risse, Thomas (red) Simmons, Beth A. (red), *Handbook of International Relations*. London: Sage, ss. 157-176.
- Bjereld, Ulf –Johansson, Alf W – Molin, Karl, 2008. *Sveriges säkerhet och världens fred*. Stockholm: Santérius förlag.
- Brommesson, Douglas, 2007. *Från Hanoi till Bryssel- Moralsyn i deklarerad svensk utrikespolitik 1969-1996*. Stockholm: Santérius Förlag.
- Dunne, Tim, 2008. "Liberalism", i Baylis, John- Smith, Steve- Owens, Patricia, *The Globalization of World politics*. Uppl. 4. New York: Oxford University Press, ss. 110-120.
- Dunne, Tim – Schmidt, Brian C, 2008. "Realism", i Baylis, John- Smith, Steve-Owens, Patricia, *The Globalization of World politics*. Uppl.4. New York: Oxford University Press, ss. 90-107.
- Ericson, Magnus, 2006. "Liberalism", i Gustavsson ,Jakob & Tallberg, Jonas (red), *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur, ss. 51-67.
- Ekengren, Ann-Marie, 1999. *Av hänsyn till folkrätten*. Stockholm: Nerenius & Santérius Förlag.
- Goldstein, Judith – Keohane, Robert O, 1993. *Ideas & Foreign Policy*. New York: Cornwell University Press.
- Gustavsson, Jacob, 2006. "Utrikespolitiskt beslutsfattande" Gustavsson, Jakob & Tallberg, Jonas (red), *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur, ss. 255-274

- Hampton, Jean, 2005. "Thomas Hobbes", i Cahn, Steven M (red). *Political Philosophy*. New York: Oxford University Press, ss. 214-216.
- Hettne, Björn, 1996. *Internationella relationer. Uppl. 2*. Lund: Studentlitteratur.
- Hollis, Rosemary, 2012. "No Friends of Democratization", *International Affairs*, vol 88, nr 1, ss. 81-94.
- Hough, Peter, 2008. *Understanding Global Security. Uppl.2*. New York: Routledge.
- Körner, Svante – Wahlgren, Lars, 2010. *Praktisk statistik. Uppl.3*. Lund: Studentlitteratur
- Mintz, Alex – DeRouen Jr, Karl, 2010. *Understanding Foreign Policy Decision Making*. New York: Cambridge University Press.
- Müller, Harald, 2010. "Security Cooperation", i Carlsnaes, Walter (red) – Risse, Thomas (red) – Simmons, Beth A. (red), *Handbook of International Relations*. London: Sage, ss. 369- 391.
- Levy, Jack S, 2010. "War and Peace", i Carlsnaes, Walter (red) – Risse, Thomas (red) – Simmons, Beth A. (red), *Handbook of International Relations*. London: Sage, ss. 350-368.
- Lindahl, Robert, 2002. *Svensk vapenexport till Indien & Pakistan*. Utgiven av Svenska Freds- och skiljedomsföreningen.
- Peoples, Columba – Vaughan-Williams, Nick, 2010. *Critical Security Studies*. New York: Routledge
- Steve- Owens, Patricia, *the Globalization of World politics. Uppl.4*. New York: Oxford University Press, ss. 314-327.
- Taylor, Paul - Curtin, Devon, 2008. "The United Nations", i Baylis, John- Smith, Steve- Owens, Patricia, *The Globalization of World politics. Uppl.4*. New York: Oxford University Press, ss. 312-329.
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber.

Elektroniska dokument

Betänkande, 2009/10:UU12 [Elektronisk] Tillgänglig:

<http://www.riksdagen.se/sv/Debatter--beslut/Debatter-ochbeslutforslag/Arendedebatter/?did=GX01UU12&doctype=bet>

Hämtdatum: [2012-03-16]

Fokus, 2009.[Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.fokus.se/2009/10/svenska-vapen-ar-deras-vardag/>

Hämtdatum: [2011-11-02]

Interpellation 2005/06:150, Sveriges relationer med Saudiarabien [Elektronisk]

Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument->

[Lagar/Fragor-och-anmalningar/Interpellationer/Sveriges-relationer-med Saudia GT10150/](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Interpellationer/Sveriges-relationer-med-Saudia-GT10150/) Hämtdatum:

[2011-11-15]

Interpellation 2007/08:66, Om försäljning av klusterbomber till USA.

[Elektronisk] Tillgänglig:

<http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll->

[2007082_GV0923/#\(CF660ABE-901F-42A3-8F54-5B9FBC8A9F90\)](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll-2007082_GV0923/#(CF660ABE-901F-42A3-8F54-5B9FBC8A9F90)) Hämtdatum: [2011-11-15]

Interpellation 2007/08:59, Försäljning av JAS Gripen till Thailand [Elektronisk]

Tillgänglig:[http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Interpellationer/Forsaljningav-JAS-Gripen-till GV1059/](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Fragor-och-anmalningar/Interpellationer/Forsaljningav-JAS-Gripen-till-GV1059/) Hämtdatum: [2011-11-16]

ISP, 2012- Inspektionen för strategisk produkter [Elektronisk] Tillgänglig:

http://www.isp.se/documents/Pressmeddelanden/2011/120222_pressmeddelande_ISP.pdf.

Hämtdatum: [2012-03-01]

Krut,2005. SOU 2005:9, Krut ett reformerat regelverk. [Elektronisk]

Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/5272/a/38919> . Hämtdatum: [2012-11-20]

Riksdagens protokoll, 2007/08:111.[Elektronisk] Tillgänglig:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll-2007081_GV09111/

Hämtdatum: [2012-03-12]

Regeringens Skrivelse, 1998/99. Hemsida [Elektronisk] Tillgänglig:

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/13/83/bc34bda1.pdf> . Hämtdatum: [2011-11-15]

Regeringens Skrivelse, 1999/00. Hemsida [Elektronisk] Tillgänglig:

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GN03110 . Hämtdatum: [2011-11-15]

Regeringens Skrivelse, 2000/01. Hemsida [Elektronisk] Tillgänglig:

<http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=37&dokid=GO03114> . Hämtdatum: [2011-11-15]

Regeringens Skrivelse, 1996/97. Hemsida [Elektronisk] Tillgänglig:

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GK03138 . Hämtdatum: [2011-11-15]

- Regeringens Skrivelse, 2010/11. Hemsida [Elektronisk] 2001. Tillgänglig:
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/164279> Hämtdatum: [2012-02-12]
- Regeringens Skrivelse, 2004/05. Hemsida [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/41293> . Hämtdatum: [2012-02-12]
- Regeringskansliet, 2010 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/12553/a/138094>
Hämtdatum: [2012-03-15]
- Regeringskansliet, 2010: b. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://regeringen.se/sb/d/10229/a/139622>
Hämtdatum: [2011-12-10]
- Regeringskansliet, 2012 [Elektroniskt] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/9193>
Hämtdatum: [2012-03-16]
- Svenska Freds, 2012:a [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.svenskafreds.se/dramatisk-okning-av-vapenexport-till-diktaturer> Hämtdatum: [2012-02-28]
- Svenska Freds, 2012: b [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://svenskafreds.se/pax/forbud-mot-klustervapen-blir-svensk-lag> Hämtdatum: [2012-03-16]
- Svenska Freds, 2012: c [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.svenskafreds.se/blogg/jas-ar-inte-en-garant-for-oberoendet> Hämtdatum: [2012-03-27]
- Svenska Freds, 2011 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.svenskafreds.se/pax/vapenexport-till-diktaturer-ses-ver> Hämtdatum: [2012-03-17]
- Svenska Freds, 2010. Så snurrar vapenkarusellen [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://svenskafreds.se/material/s-snurrar-vapenkarusellen> Hämtdatum: [2012-03-14]
- Svenska Freds, 2006, [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://svenskafreds.se/sverige-spelar-dubbelspel-med-sina-vapen> Hämtdatum [2012-02-28]
- Sveriges Radio, 2012, [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=4977790> . Hämtdatum: [2012-03-03]
- Sveriges Radio, 2003, [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=200764> Hämtdatum: [2012-03-14]
- Svärd, Anders, 2005. ”Vapenexporten blir mer positiv”, *Svenska Dagbladet*,
2005-02-15. Tillgänglig: http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/vapenexporten-blir-mer-positiv_395369.svd Hämtdatum: [2011-11-12]

TV-4, 2010 [Elektronisk] Tillgänglig:

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyhetsmorgon?title=debatt_om_svensk_vapenexport&videoid=1059174

Hämtdatum: [2011-12-12]

Utrikesdeklarationen, 2008 [Elektronisk]

Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/80/13/74f83843.pdf> Hämtdatum: [2012-01-07]

Utrikesdeklarationen, 2004 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/39599>

Hämtdatum: [2012-01-07]

Utrikesdeklarationen, 2001 [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/cee875df.pdf>

Utrikesdeklarationen, 2011 [Elektronisk].

Tillgänglig: <http://regeringen.se/content/1/c6/16/11/45/f472d257.pdf> Hämtdatum: [2012-03-07]

Utrikesdeklarationen, 1999 [Elektronisk] Hämtdatum: [2012-03-15] Tillgänglig:

<http://www.regeringen.se/sb/d/4045/a/25886>

Utrikesfrågor, 2000. Hemsida [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/19/64/015e5f0c.pdf> Hämtdatum: [2011-12-10]